

LOODUS: *Uued asukad on Mäetagusel kodunenud ja omaks võetud*

Mägiveised hoiavad tammiku võsast puhta

■ Aastapäevad tagasi Mäetaguse tammi-
kut hooldama saabu-
nud viis šoti mägiveist
on oma tööd hästi tei-
nud ja said juba maha
ka esimese järglasega.

KÜLLI KRIIS
kylli@pohjarannik.ee

6. juunil sündinud lehmvasikas on nüüd juba päris asjalik tege-
lane, kes emapiima kõrval muud-
ki suupoolist proovib ja joogikü-
nas veeni üritab kütinituda.

Peatselt on riburada järglasi
oodata ka kolmelt ülejäänud leh-
malt, seega kasvab kari suve lõ-
puks üheksapealiseks.

Lehmvasikad jäävadki karja
täienduseks, pullvasikad tuleb
aga müüki panna või nende va-
hetamise võimalust otsida, sest
oma karjas nad paaritamiseks ei
sobi. Nagu ei sobi lehmvasikate
suguküpseks saades - see juhtub
umbes pooleteise kuni kahe aasta
vanuselt - enam ka praegune pull
ehk vasikate isa. Siis tuleb pull
mõne teise karja oma vastu välja
vahetada. Seda tehakse pidevalt
ja pole kuulda olnud, et uut pulli
karjas omaks ei võetaks.

"Karja juht on alati lehm, nii
et mingit võimuvõitlust see kaa-
sa ei too," teab Mäetaguse šotlas-
te üks omanikke, MTÜ Avatud
ja Hoitud Loodus juhatuse liige
Heldi Aia, et pullidel eriti sõna-
õigust ei ole.

Metsloomi elektrikarjus ei peata

Esialgu aga elavad kaks põlv-
konda rahulikult koos ning va-
sikas võeti kohe ühise hoole ja
kaitse alla.

"Kõik viiekesi hoiavad se-
da väikest hirmsasti," kinnitab
veiste teine omanik Ardo Aia, et
võõraste lähenedes koondutakse
kaitsvalt vasika ümber.

"Ema ikka peidab teda - jätab
pikema rohu sisse ja seal see va-
sikas siis on, ei liigu kusagile,
enne kui ema tagasi tuleb ja lu-
bavalt "mm-mmm" ütleb. Nii et
väga hea ja kuulekas laps on."

Vasikas on pererahvale tööd
juurde toonud. Varem vaid ühe
traadiga karja kenasti kopolis
hoidnud elektrikarjusele tuli
teine traat lisaks panna - mada-
lamale, et vasikas välja ei pää-
seks.

"Kolm korda sai sähmaka ära
- võib-olla rohkemgi, aga meie
nägime kolmel korral -, enne kui
asjast aru sai ja eemale hakkas
hoidma," räägib Ardo. "Eks ta te-
gi selle sähmaka peale häält ka,
pull ja lehmad tulid kohe jooksu-
ga kohale, ju nad arvasid, et kee-
gi teeb pisikesele liiga."

Teine traat pandi paika kolm
nädalat tagasi ja sealtmaalt on
seda juba vähemalt kümme kor-
da parandada tulnud. Süüdi po-
le vasikas ega suured veised,
vaid hoopis kitsed ja ennekõike
metssead, kes alumise traadi alt
enam läbi käima ei mahu, vaid
sellest lihtsalt läbi lähevad.

"Ülemise traadi alt läksid
ilusti läbi, seda lõhkusid mõnes
kohas ainult põdrad. Ühest ta-
gumisest kopolist käib metsloo-
made rada läbi ja seal tuleb ta-
ra alailma lappida, sest põdrad
muudkui käivad ühelt poolt sis-
se ja teisest kohast välja."

Veised ise pole kordagi kop-
list välja kippunud, isegi tara lähedale eriti ei tiku, kui jälgede
järgi otsustada.

"Ühel korral tegelikult läksid
välja küll," meenub Ardo Aiale.
"Olime aastavahetusel kodust
ära ja kui tagasi tulime, siis tul-
di meile ütlema, et loomad on

di meile ütlema, et loomad on väljas. Eks see aastavahetuse paugutamine hirmutas neid. Aga kaugele polnud nad läinud ja kui saiakotiga neile järele läksime, tulid ilusti meie kannul koju tagasi."

Loomi petta ei tohi

Täpselt aasta tagasi, kui šotlased olid alles kasinalt kuu aega Mäetagusel elanud, nägi pererahvas kurja vaeva, et neid metsa vahelt vähegi pilditegemise ulatusse karjatada.

Heldi Aia tegi siis veiste kakuhiituga kohalemeelitamises alles esimesi katseid ja rõõmistas selle üle, et karja juhtlehm soostus tema käest esimest korra leivatüki vastu võtma.

Nüüd pruugib Heldil vaid pihud suu ette seada ja kakuhüüd kuuldavale tuua - Ardo Aia lisab omalt poolt erilise vilekutsungi - ja metsaveerelt hakkavad viis pruuni kogu jõudsa sammuga lähenema.

"Kui nad nii kiiresti tulevad, siis jätsid vist vasika maha," muretseb Heldi ja Ardo asutab end juba vasikale järele mine-ma. Siis aga ilmub ka kõige pisem suurte sabas nähtavale - jõuab sammu pidada küll.

Heldi paneb kaasa võetud saiakoti valmis ja kõik see kari rivistub tema ette oma osa saama.

"Nad on harjunud kutse peale tulles alati midagi saama - saia või leiba või kapsalehti või kae-ra või õunu. Midagi peab neile siis kindlasti andma," ütleb Ardo Aia, et loomi petta ei tohi.

Seltskondlikud loomad

Lahkuma ei kiirusta veised ka siis, kui saiakott tühjaks saab. Mõni julgem lubab perenaisel end patsutada (võõrastest hoitakse igaks juhuks pisut kaugemale, eriti kui on selgeks saanud, et sealtpoolt midagi suupärast ei pakuta), seejärel asjatakse isekeskis, puseldakse pisut nii muuseas, vaadatakse joo-ginõu üle ja mõni heidab põgu-salt puhkama.

Igal hommikul ja õhtul veiste seltskonnas jalutamas Aiad enam ei käi - alguses oli see hä-datarvilik, et loomi endaga har-jutada -, aga paaril korral näda-las võetakse selline jalutuskäik ette nüüdki.

"Neile meeldib, kui nende-ga rääkida, hästi seltskondli-kud loomad on. Mõnikord vis-kan end rohu sisse pikali, nemad heidavad ka siis seal läheduses maha ja nii me vedeleme tund-poolteist. Siis pean ma kogu aeg lobisema, muidu lähevad mine-ma. Üksi on imelik rääkida, he-listan siis Heldile ja räägime te-lefonis pikad jutud maha," nae-rab Ardo.

Heldi räägib, et kui ta Mäeta-guse kooli õpilased veiseid vaa-tama tõi - koos täiskasvanutega kolmkümmend inimest -, pelgas algul, et loomad nii suure rahva-hulga peale metsast väljagi ei tule. Tühjagi, tulid küll. Saiakott oli muidugi taas abiks.

Sellega, et tee peal liiklejad šotlasi silmates auto kinni pea-vad ja pildimasinad välja otsi-vad, on harjunud nii loomad kui pererahvas, kelle uksele päris tihti koputamas käiakse, et kü-sida, mis loomad need on, kust ja milleks toodud.

"Tulevikus võiks tee ääres ol-la infotahvel, kus tavalisemate-le küsimustele vastused kirjas," arwab Heldi.

Võsa on tammikust kadunud

Ülesandega, mille jaoks šot-lased Taanist Mäetagusele too-di - hoida kaitsealust tammikut võssa kasvamast -, on loomad Aiade sõnul hästi hakkama saa-nud. "Võsa närivad päris hoog-

nud. "Võsa närivad päris hoogsalt ja heameelega, seda enam eriti ei kasva; sügisel oli tammik ikka juba väga ilus," tunnustab Heldi veiste head söögiisu. "Nõgeseid ja põdrakanepit nad ei taha, ülekasvanud orasheina ka mitte, aga tarnamättad on alati paljaks söödud."

Vasikate pärast šotlasi tänavu tagumistesse koplitesse ei lasta - olgu pigem lähemal ja oma silma all - ning seal tuleb võsalõikus inimjõul ära teha.

Kui kari suureneb - selle koha pealt arvestatakse üksnes loomuliku juurdekasvuga, loomi juurde osta pole plaanis -, kasvab ka hooldatav ala, sest praegusele tosinale hektarile lisandub peatselt ka üks RMK raielank. Ühe veise kohta arvestatakse parajaks hooldusalaks üks hektar maad, seega võiks veiseid olla tulevikus kolmekümne ringis.

Mägiveiste soetamist pole Aiad kordagi kahetsenud.

"Nendega on üsna lihtne: mingit varjualust pole vaja, nad on vastupidavad ja toiduga väga ei pirtsuta," võtab Heldi head küljed kokku. "Kui meid alguses hirmutati jutuga, et nad murravad alailma elektrikarjusest läbi ja peame neid pidevalt taga ajama - kaalusime isegi ATV ostmist -, siis see oli ilmselgelt liialdus."

SÕTI MÄGIVEISED

- * on tõuraamatusse märgitud maailma vanima veisetõuna
- * on omapärase kahekordse karvkattega, mille aluskarv on väga tihe ja pealiskarv märkimisväärselt pikk
- * on pikaealised, võivad poegida veel ka 18 aasta vanuselt
- * on sööda suhtes vähenõudlikud, söövad piltlikult öeldes kõike, mis kasvab

Allikas: www.pikk.ee

6 LAUPÄEV

PÕHJARANNIK

12. JUULI 201

Seltskondlikud mägiveised ei kiirusta inimeste lähedusest lahkuma ka siis, kui saiakott juba ilmselgelt tühi on.

3 x PEETER LILLEVÄ

Pullil ja karja juhtlehal on aeg-ajalt omavahel pisut ütlemist.

Heldi Aia sõnul on pull karjas kõige julgem ja uudishimulikum.